

Kunnskapsdepartementet

Saksbehandlere ana/gbl/kjf

Vår dato 25.06.2020

Vår referanse

Deres dato 30.01.2020

Deres referanse 20/258

NOU 2019: 23 Ny opplæringslov - hørings svar fra FUG

FUG takker for muligheten til å avgi hørings svar på forslaget til ny opplæringslov.

Innledning

FUG vil innledningsvis løfte fram tre områder som er viktige for oss:

- Lovhjemling av rådsorganene
- inkludert kommunale foreldreutvalg (KFU)
- Lovhjemling av FUG
- Direktekobling mellom FUG og FAU/KFU

Disse tre punktene mener FUG vil kunne gi langt bedre forutsetninger for et godt samarbeid mellom hjem og skole, til elevenes beste. Vi kommer nærmere inn på disse i omtale av kapittel 2.

Nedenfor følger først noen overordnede perspektiv, og deretter følger innspillene i kronologisk rekkefølge knyttet til de kapitlene og paragrafene i lovforslaget som FUG har valgt å kommentere på.

Overordnede perspektiv

- Lovforslaget inneholder en rekke begreper som oppleves uklare. Dette handler om hvem som har ansvar (pliktsubjekt), hvilke kriterier det skal styres etter, hva som er godt nok eller akseptabelt. Eksempler på dette er bruk av uttrykkene «...skal vurdere», «tilstrekkelig», «tilfredsstillende», «allment akseptert», «rimelig tid», «i den forma og det omfanget som er nødvendig» og «så få, kortvarige og skånsomme som mulig». FUG opplever at bruk av disse begrepene åpner for tolkning, ulik praksis og bruk av skjønn, og vi er bekymret for at dette vil føre til utfordringer i regeletterlevelse og bidra til større forskjeller i skolen enn det vi allerede ser i dag.
- FUG er fornøyd med at opplæring i og på samisk omtales der det er relevant, og ikke er samlet i et eget kapittel. Dette tror vi øker sjansen for at det blir kjent for de som arbeider i og med skole.
- FUG er bekymret for at kommuneøkonomi og politisk prioritering i kommunene vil være et avgjørende element, uavhengig av hva lovteksten sier. En velfungerende tilsynsordning vil derfor være av avgjørende betydning.

Kapittel 1. Formålet med og krava til opplæringa

§ 1-1. Formålet med lova og kva lova gjeld

FUG er fornøyd med at intensjonen er så tydelig og at denne er plassert aller fremst i loven.

§ 1-2. Formålet med opplæringa

Formålsparagrafen har stått seg over tid. FUG ser ingen grunn til å endre på denne og er fornøyd med at også opplæringslovutvalget ser det slik.

§ 1-4 Læreplanverket og utdanningstilbodet

Tredje avsnitt, andre setning.

Det er ryddig at lovverket blir tydelig mht hvordan timene kan brukes i skolen for å sikre at timene brukes på en god måte for elevenes beste. FUG mener fleksibiliteten skal kunne brukes til tverrfaglige tema og overordnet del, og ikke til andre fag. Det er en generell bekymring om at praktiske fag kan miste timer til fordel for satsing på grunnleggende ferdigheter og fag som matematikk, norsk og engelsk.

Kapittel 2. Medverknad, skoledemokrati og skolereglar

Merknader

Det har vært et uttalt mål for opplæringslovutvalget å “klargjøre hva som gjelder i selve lovteksten, slik at innholdet i bestemmelsen i størst mulig grad skal være mulig å forstå uten å oppsøke andre kilder”. Flere av bestemmelsene som gjelder kapittel 2 har gode presiseringer i merknadene. Et godt bidrag til konstruktivt samarbeid mellom hjem og skole er at loven som handler om dette er tydelig og lett å forstå. Merknadene oppleves som lite tilgjengelig for elever og foreldre flest. Dette kapitlet er viktig for elever og foreldre. Flere av merknadene mener vi bør vurderes plassert i lovteksten.

Samarbeid på klasse-/gruppenivå

FUG savner lovfestet samarbeid på klasse-/gruppenivå.

Samarbeidet mellom hjem og skole handler i mange tilfeller om klassemiljøet. Et godt og inkluderende klassemiljø er en forutsetning for helse, trivsel og læring for elevene. Vi savner en paragraf som handler om samarbeidet på klasse-/gruppenivå.

Tettere kontakt mellom FUG og FAU

FUG er sterkt uenig i forslaget om ikke å videreføre lovfesting av FUG.

FUG har tidligere fremmet forslag om en lovfesting av direkte kobling mellom FUG og foreldrerådets arbeidsutvalg (FAU). Siden utvalget ikke foreslår å videreføre skolens rådsorgan, tas det ikke hensyn til dette forslaget. En direkte kobling mellom FAUene og FUG ville bidra til økt fokus på et konstruktivt samarbeid mellom FAU og skolen, viktig erfaringsutveksling og en styrking av kompetansen.

Kommunale foreldreutvalg

FUG savner lovfestet samarbeid på kommunalt nivå.

FUG har tidligere spilt inn at det bør lovfestes at hver kommune skal ha et kommunalt foreldreutvalg (KFU), og at det må være skoleeiers plikt å sørge for at KFU etableres. Henvendelser fra Landslaget for nærmiljøskoler (LUFS) viser at mange kommuner

fatter beslutninger som får store konsekvenser for elevene og deres foreldre uten at de har fått anledning til å si sin mening. Det er ikke gode rutiner for å involvere skolens rådsorgan og det kommunale nivået finnes ikke alle steder. Dette er viktig i arbeidet med å skape gode lokalsamfunn og vil kunne være en investering i psykisk helse.

Klassens time

FUG savner lovfesting av "klassens time".

FUG mener elevenes rett til å medvirke ikke har blitt godt nok ivarettatt i praksis etter at "klassens time" ble borte. Det å ha en fast time i uka hvor klassen kan ta opp aktuelle saker sammen med kontaktlærer, gjør noe både med elevdemokratiet og klassemiljøet. "Klassens time" er også klassens egen tid, de trenger ikke spørre om å få bruke tid av kontaktlærerens eller andre faglæreres fagtimer. Det er et dårlig utgangspunkt for elevdemokratiet at man ikke har avsatt tid til å praktisere det.

§ 2-1 Det beste for eleven

Det er et godt grep å være tydelig på at hensynet til barnets beste skal gjelde i alle saker. I merknaden står det at bestemmelsen må ses i sammenheng med Grunnloven § 104 og barnekonvensjonens artikkel 3. Kan det likevel være behov for mer konkret veileder for hva det i praksis vil innebære? I NOU 2016:16 *Ny barnevernslov – Sikring av barnets rett til omsorg og beskyttelse*, ble det foreslått en momentliste for vurdering av barnets beste. FUG ser at denne konteksten er en annen, og at også hensynet til andre barns beste spiller inn. For at den gode intensjonen skal få praktisk betydning tror vi at dette må konkretiseres noe mer eller følges opp med en mer konkret veileder.

§ 2-2 Elevane sin rett til å medvirke og plikt til å delta

Det er positivt at elevens rett til å ytre seg og bli hørt i ulike saker tydeliggjøres tidlig i opplæringsloven, og at det er tydelige referanser til Grunnloven. Paragrafen er også i tråd med artikkel 12 i barnekonvensjonen. Medvirkning er en viktig forutsetning for helse, trivsel og læring, og kan forebygge mobbing, jf. mobbedefinisjonen til Lund m.fl.:

Mobbing av barn er handlinger fra voksne og/eller barn som hindrer opplevelsen av å høre til, å være en betydningsfull person i fellesskapet og muligheten til medvirkning.

(Lund, Helgeland, Kovac, 2017 (in press))

FUG oppfatter at lovtekstens formulering "som gjeld dei sjølve" kan virke innskrenkende. FUG ønsker større harmonisering med Barnevernloven § 1-6: "Alle barn som er i stand til å danne seg egne synspunkter, har rett til å medvirke i alle forhold som vedrører barnet etter denne loven. Barnet skal få tilstrekkelig og tilpasset informasjon og har rett til fritt å gi uttrykk for sine synspunkter. Barnet skal bli lyttet til, og barnets synspunkter skal vektlegges i samsvar med barnets alder og modenhet."

§ 2-2 andre avsnitt.

Her står det at elevene skal være aktivt med i opplæringa og følge skolereglene. I merknadene er det eksempler på forsømmelser. "Forsømmelser" kan ha mange årsaker. Det er mange elever som av ulike grunner ikke klarer å følge opp skolens pålegg. I stedet for at dette blir sett på som brudd som kan gi grunnlag for straff, må det i første omgang være et

varsel for skolen om at det er behov for tettere dialog med eleven og foreldrene. Merknaden om at skolen skal organisere og gjennomføre opplæringen slik at elevene får mulighet til å delta aktivt bør flyttes til lovhjemmelen. Det er for øvrig positivt at kommune/fylkeskommune pålegges å følge opp elever med høyt fravær, selv om vi også her mener pliktsubjektet bør være lærer og rektor.

§ 2-2 tredje avsnitt.

Her gir kommunen/fylkeskommunen lovhjemmel for å gi elevene lekser.

Vi vet at foreldrene er delt i synet på lekser. Mange foreldre har vært opptatt av å verne om elevenes fritid, de har lange nok skoledager som det er. Andre foreldre ønsker lekser for å kunne følge med på hva elevene gjør på skolen, de opplever at lekser er kjernen i samarbeidet med skolen. FUG ser begge sider ved dette.

Hvem er leksene til for? Er det for eleven, for læreren eller for foreldrene? Hva er barns beste-vurdering her? FUG er glad for at barns rett til fritid, lek og tilstrekkelig hvile er tatt med i lovteksten. Aktiviteter på fritiden gir både læring og mestringsopplevelser som vi vet kan smitte over på skoler resultatene. Det er svært viktig for både fysisk og psykisk helse å verne tilstrekkelig om tiden etter en lang skoledag.

Leksene er i liten grad tilpasset den enkelte elev, derfor bidrar lekser til å øke de sosiale forskjellene. Dette handler også om at det er ulikt hva slags støtte og hjelp elevene får hjemme. Lekser kan derfor også ses på som et bidrag til systematisk opprettholdelse av sosiale forskjeller.

FUG har et prinsippnotat om lekser¹ hvor vi sier at målet med enhver lekse må være

- å gi eleven tro på at han/hun har noe å bidra med
- å la eleven trene egne ferdigheter og kunnskap
- å gi eleven trening i å organisere arbeidsdagen sin og utvikle gode arbeidsvaner

En lovhjemmel gir rom for tydeligere føringer for hva lekser kan og ikke skal være. Loven må bli enda tydeligere på det.

§ 2-3 Samarbeid med foreldra

Opplæringslovutvalget har valgt å synliggjøre betydningen av samarbeid mellom hjem og skole med en egen paragraf. Formuleringen er svært vid, og det understrekes også i merknadene at betegnelsen "opplæring" skal forstås vidt, og dette er i utgangspunktet positivt. Erfaring fra praksis viser imidlertid at det kan være behov for noen tydeligere avklaringer. Rundt halvparten av henvendelsene til FUG handler om dårlig kommunikasjon mellom hjem og skole, og dette bunner ofte i ulike forventninger til hverandre eller ulik forståelse av situasjon og handlingsrom.

FUG savner en lovhjemmel som tydelig forplikter skolen til å gi foreldrene opplæring i hvordan de kan samarbeide med skolen (på individ-, klasse- og skolenivå), og hva det

¹ [FUGs prinsippnotat om lekser 2017](#)

innebærer. Dette kan bidra til å avklare forventninger mellom foreldre og skolen og sikre et bedre grunnlag for dialog og et velfungerende demokrati.

I lovforslaget står det at departementet *kan* gi forskrift om samarbeidet. FUG mener primært det må ligge tydelige rammer i lovteksten, sekundært at departementet skal gi forskrift.

I merknadene videreføres skolens plikt til å sørge for samarbeidet, det er i utgangspunktet bra. FUG ønsker imidlertid et tydeligere pliktsubjekt. I merknadene står det at "skolen" er valgt av språklige grunner, men at det er kommunen og fylkeskommunen som har ansvaret for at skolen oppfyller plikten. Det er rektor som skolens leder som setter agendaen på skolen og viser hva som er viktig. Videre er det i hovedsak kontaktlærerne som har den daglige dialogen med hjemmet.

§ 2-4 Skoledemokratiet

Opplæringslovutvalget foreslår å fjerne kravene til organisering av Elevråd, FAU, SU og SMU, og heller regulere en plikt for skolen til å samarbeide med elevene og foreldrene. Utvalget begrunner dette med at "Selv om dagens regulering sikrer at kommunene formelt sett har lik praksis når det gjelder etablering av råd og utvalg, gir reguleringen ingen garanti for foreldremedvirkning". Opplæringslovutvalget gjør ingen reell vurdering av hvordan det fungerer i dag, og hva som eventuelt skal til for å lykkes.

En viktig forutsetning for å få et demokrati til å virke, er at det foreligger grunnleggende demokratiske regler som sier noe om hvilke styringsorganer som skal finnes, hvordan de skal virke, og hvilke rettigheter/plikter deltakerne i skoledemokratiet har. Her har opplæringslovutvalget gått andre vei. Det har vi svært liten tro på.

Djupedalutvalget² pekte på for lite kompetanse på skoledemokrati blant ansatte, foreldre og elever. FUG mener det er nødvendig med en lovhjemmel som forplikter skolen til å gi opplæring til elever og foreldre om hvordan de kan samarbeide med skolen på en god måte.

Lovteksten er tydelig på at elever og foreldre skal være med på å planlegge, gjennomføre og vurdere skolens virksomhet. Hva som ligger i dette er ikke like klart, og det gir grobunn for konflikter.

Foreldre og elever er i et asymmetrisk forhold til skolen, hvor skolen som den profesjonelle part har størst makt. Det vil derfor i stor grad være skolen som definerer hvordan samarbeidet skal være og hvilket innhold dette samarbeidet skal ha. Foreldresamarbeid og elevråd er mange steder et nedprioritert område. Det å overlate organiseringen av skoledemokratiet til lokalt nivå vil kunne slå svært uheldig ut.

² NOU 2015:2 Å høre til. Virkemidler for et trygt psykososialt skolemiljø.

FUG kan ikke få sagt dette sterkt nok:

Sjansen for et velfungerende skoledemokrati øker ikke når rammene blir borte. Tvert imot ønsker vi en lovhjemmel som stiller konkrete minimumskrav til organisering av elevråd, FAU og andre samarbeidsorgan, med tydelige føringer for hva det skal samarbeides om. Demokrati i praksis trenger klare føringer og rammer som er kjent av alle parter. Skoledemokratiet må speile de ulike gruppene i skolesamfunnet. For at man som forelder skal tørre å melde seg til tjeneste, må man vite rammene for hva man går inn i.

§ 2-5 Skolereglar

I skolereglene skal det stå hvordan skoledemokratiet skal organiseres. Skolereglene skal vedtas som en forskrift av kommunen/fylkeskommunen, og de kan være like eller ulike for skolene i kommunen/fylket. Det er positivt at elever og foreldre skal kunne påvirke lokale regler, men det bør likevel være en felles ramme som utgangspunkt for det som skal bli en lokal forskrift. Det bør videre synliggjøres hvordan sammenhengen mellom det at elever og foreldre skal være med på "fastsetjinga av skolereglar" i 2-4 er i forhold til at det er kommunen som vedtar forskriften.

§ 2-6 Informasjon

God informasjon til rett tid er viktig. Det er positivt at merknadene understreker skolens plikt om "aktiv og kontinuerlig informering". Det er imidlertid ikke alltid at informasjonen når fram til mottaker, og mottaker vet ikke uten videre hva de "har bruk for" og vil nødvendigvis ikke etterspørre denne. FUG ønsker derfor at informasjonsplikten erstattes av en veiledningsplikt, jf. § 11 i forvaltningsloven, sånn at foreldre og elever skal kunne ivareta sine interesser i bestemte saker på best mulig måte. Når loven skal revideres mener vi derfor det heller bør utformes mer konkrete bestemmelser om hvordan foreldre skal informeres enn dagens regelverk, ikke mer generelle.

Kapittel 3. Rett og plikt til grunnskoleopplæring

Leirskole

FUG er sterkt uenig i at leirskole ikke skal lovfestes, og mener retten til leirskoleopphold må opprettholdes. Det å være borte hjemmefra over tid og overnatte sammen med andre gir mestring for livet. Elevene knytter andre relasjoner og opplever og viser mestring på andre måter enn ellers. De møter ofte elever fra andre skoler og får øvelse i å bli kjent og inkludere noen de ikke kjenner. Noen får også møte elever de senere skal gå i klasse med på ungdomstrinnet. Leirskole koster penger, uten lovfesting vil ikke midler til leirskole prioriteres i kommunene. Både foreldre og ansatte som ser verdien av leirskole ivrer for å gjennomføre dette, og uten kommunal finansering blir resultatet dorullsalg og andre dugnader for foreldrene. Dette skaper press og splid i foreldregruppen selv om det er det motsatte som er hensikten. Dette går ut over barna.

Det er mulig en lovhjemmel vil innskrenke metodefriheten til ansatte i skolen, men her må hensynet til barnas beste veie tyngre.

FORELDREUTVALGET FOR GRUNNOPPLÆRINGEN

Postboks 29, 3833 Bø i Telemark | Besøksadresse: Lundevegen 3, 3800 Bø i Telemark
Telefon: 477 99 200 | Org.nr.: 989 628 011 | post@fug.no | www.fug.no

§ 3-1 Rett til grunnskoleopplæring

Tredje avsnitt.

Det har lenge vært diskutert ulike muligheter for et slags ellevte år i grunnskolen for at elever med mangelfull opplæring skal kunne bli bedre forberedt til videregående. FUG er fornøyd med at det endelig foreligger et konkret forslag om dette. Alle elever lærer på ulike måter og i ulikt tempo. Tilbudet vil gjelde elever som av ulike grunner ikke har kunnet ta del i grunnskoleopplæringen i det omfanget de andre har fått, og det gjør at disse ungdommene ofte kan være følelsesmessig sårbare allerede på startstreken av et ekstra år. Det er derfor av stor betydning at lovverket vektlegger at tilbudet skal bygge opp elevens mestrings- og selvfølelse.

§ 3-2 Plikt til grunnskoleopplæring

Fjerde avsnitt.

Det er positivt at permisjonsreglene ikke begrenses til et visst antall dager. Det synes også fornuftig at kommunene skal kunne lage lokale forskrifter rundt dette. Det gir forutsigbarhet for foreldrene og det gjør det også lettere for skolene i samme kommune å behandle like saker likt. Med en åpen formulering i loven er det viktig at alle vet at ulovfestede forvaltningsrettslige prinsipper gjelder. FUG mener det må være plikt til kommunene å lage forskrift, ikke en mulighet. En slik forskrift må utarbeides i samråd med skolenes rådsorgan.

§ 3-4 Utsett og tidleg skolestart

FUG er skeptisk til at det ikke lenger skal være krav til sakkyndig vurdering fra PPT for å få utsatt eller tidlig skolestart. Det kan være fornuftig å forenkle saksbehandlingen, slik at det skal være enklere prosess for eleven å få opplæring i tråd med egne forutsetninger. Formuleringen "særlege grunnar" gjør at det i praksis vil bli et spørsmål om hvem som skal bestemme hva som er det beste for barnet. Hvis det ikke skal gjennomføres en sakkyndig vurdering, noe som kan være fornuftig, hvem skal da kartlegge barnet? Og hvilken kompetanse skal vedkommende ha?

Foreldrene kjenner barna best og må involveres. I merknadene står det at i vurderingen av hva som er barnets beste, er det relevant å legge vekt på foreldrenes syn. Dette gjelder særlig dersom det er tvil om hva som er det beste for barnet. Det kan også legges vekt på hva barnet mener. Dersom kommunen ikke legger avgjørende vekt på hva foreldrene eller barnet mener, bør det fremgå av begrunnelsen for vedtaket hvordan de ulike hensynene er vurdert og vektlagt. FUG er glad for at foreldre blir lyttet til, det er de som kjenner barna best.

§ 3-5 Gratis grunnskoleopplæring

Det er godt at gratisprinsippet videreføres. FUG støtter presiseringene i merknadene som viser hva dette gjelder i praksis. Foreldre dekker i dag mange av utgiftene som omtales i merknadene. Det er uheldig for relasjonen mellom elevene når enkelte foreldre ikke kan stille opp på samme måte som andre med penger eller transport. Det er viktig at skolene får midler til å følge dette opp i praksis.

Kapittel 4. Val av skriftspråk og særskilde språkrettar i grunnskoleopplæringa

Det er en grunnleggende rett å få mulighet til å bruke morsmålet sitt (jf. Barnekonvensjonen art. 30). Barn med funksjonsnedsettelser har samme rett til skole og utdanning som andre

FORELDREUTVALGET FOR GRUNNOPPLÆRINGEN

Postboks 29, 3833 Bø i Telemark | Besøksadresse: Lundevegen 3, 3800 Bø i Telemark
Telefon: 477 99 200 | Org.nr.: 989 628 011 | post@fug.no | www.fug.no

barn, jf Barnekonvensjonen art. 23. Språket er derfor avgjørende viktig, eventuelt at de som trenger det får nødvendige hjelpemidler for å kunne kommunisere med de andre på skolen.

FUG savner lovhjemmel for retten til ASK (Alternativ og supplerende kommunikasjon).

§ 4-2 Opplæring i og på samisk i grunnskolen

Urfolk har en ytterligere rett til beskyttelse av språket sitt. I NOU 2018: 18 *Hjertespråket* går det fram at alle de samiske språkene er klassifisert som "truede eller alvorlig truede språk". Situasjonen for sørsamisk og lulesamisk er særdeles kritisk. Videre har Riksrevisjonen lagt fram en knusende rapport om opplæringstilbudet i og på samisk. Hjertespråket og Riksrevisjonens rapport er viktige grunnlagsdokumenter for FUG når vi velger å kommentere på punktene nedenfor.

- FUG er fornøyd med at opplæring i og på samisk omtales der det er relevant, og ikke er samlet i eget kapittel. Dette tror vi øker sjansen for at det blir kjent for de som arbeider i og med skole.
- FUG er glad for en viss utvidelse av retten til opplæring i og på samisk for samiske elever utenfor forvaltningsområdet, men mener det ikke må være krav om et visst antall.
- Retten til opplæring i og på samisk for alle elever utenfor forvaltningsområdet må ikke knyttes til antall som er igjen i gruppa. Dette blir å sette ulike grupper opp mot hverandre og kan skape unødige motsetninger i et lokalsamfunn.
- Elever som snakker to samiske språk, bør få rett til opplæring i begge disse. Disse elevene er en ressurs som bør forvaltes ekstra godt. NOU 2016: 2018 Hjertespråket viser at det er behov for flere samisklærere innenfor de tre språkene, og at man må tenke langsiktig for å lykkes med det. Gode tiltak starter i barnehagen og fortsetter i skolen.
- Retten til opplæring i og på samisk henger sammen med organiseringen. FUG har erfart at måten tilbudet gis på, har stor betydning for om elever velger det eller ikke. Se også kommentar til kapittel 13.
- FUG er glad for presiseringen om at elever som får fjernundervisning skal få tilbud om opplæring i et samiskspråklig miljø. Formuleringen «når det er nødvendig» vekker bekymring. Hvem er det som skal vurdere når det er «nødvendig»? Er det faglæreren eller skoleeier? En slik formulering åpner for at den gode intensjonen ikke blir fulgt opp i praksis.
- Riksrevisjonens rapport viser at elever ikke får innfridd retten til opplæring i eller på samisk, blant annet fordi kommunene ikke kjenner til pliktene sine og foreldrene kjenner ikke til rettighetene. Dette er det grunnleggende viktig å gjøre noe med. Se kommentarer til § 2-6
- Kommunene har i svært stor grad oversikt over hvem elevene deres er lang tid før de starter på skolen. På tross av dette erfarer foreldre at opplæringstilbudet i/på samisk ikke kommer i gang før et godt stykke ut i skoleåret. Overgangen fra barnehage til skole må planlegges bedre, se kommentarer til kap. 5, og det gjelder også for de få barna som ikke går i barnehage.

FORELDREUTVALGET FOR GRUNNOPPLÆRINGEN

Postboks 29, 3833 Bø i Telemark | Besøksadresse: Lundevegen 3, 3800 Bø i Telemark
Telefon: 477 99 200 | Org.nr.: 989 628 011 | post@fug.no | www.fug.no

§ 4-3 Opplæring i kvensk og finsk i grunnskolen

FUG er positivt at dette er flyttet fra forskriften og inn i loven.

§ 4-4 Opplæring i og på norsk teiknspråk i grunnskolen

FUG støtter at det normalt sett ikke skal være nødvendig med dokumentasjon for å få opplæring i tegnspråk.

§ 4-5 Opplæring i punktskrift i grunnskolen

FUG støtter at det normalt sett ikke skal være nødvendig med dokumentasjon for å få opplæring i punktskrift.

Kapittel 5. Skyss, leksehjelp, SFO og overgang frå barnehage til skole

§ 5-1. Skyss til og frå skolen for elevar i grunnskolen

FUG er fornøyd med forslag om videreføring av retten til skyss for elver med lang skolevei, eller elever med særlig farlig eller vanskelig skolevei. Vurderingen av hva som er farlig vei krever både en trafikkfaglig vurdering (farevurdering) og en barnefaglig vurdering (opplevelsen av trygghet). Den enkelte elevs forutsetninger må her også vurderes, men det er ofte at denne vurderingen mangler. Opplæringslovutvalget foreslår å ikke videreføre hjemmelen om å gi forskrift om elevenes trygghet under skoleskyssen. FUG mener at forskriften må videreføres.

FUG mener retten til skyss også må gjelde til og fra leksehjelp og SFO.

§ 5-2 Reisefølge for og tilsyn med elevar i grunnskolen

Det er viktig at elever som trenger tilsyn og reisefølge får oppfylt denne retten. FUG er likevel bekymret for hvilke kriterier som avgjør om elever trenger tilsyn og reisefølge. Både eleven selv og foreldrenes behov må vektlegges. FUG er også bekymret for sårbare elever som ikke får oppfylt denne retten.

§ 5-4 Leksehjelp

FUG støtter at kommunen skal gi leksehjelp, men er usikker på om det lokale handlingsrommet her blir for stort. Elevene kan oppleve at de ikke får tilbud om leksehjelp opp gjennom grunnskolen fordi kommunen legger leksehjelpstilbudet på andre trinn og endrer fra år til år. Dersom tilbudet er ment å være til hjelp for elever som trenger det bør kan hende loven utformes noe annerledes.

§ 5-5 Skolefritidsordning (SFO)

FUG savner tydeligere krav til kvaliteten på tilbudet. I det ligger krav til lokaliteter og utemiljø, innhold i tilbudet, rammer for pris, samt kompetansekrav til de ansatte. FUG har tidligere påpekt at det er store forskjeller i skolefritidstilbudet og hvilken kompetanse de ansatte i SFO innehar. NTNU gjennomførte i 2018 en nasjonal evaluering av SFO. Et hovedfunn i evalueringen var at det svært stor variasjon på utforming, innhold, målsetninger og kvalitet. FUG er kjent med at det arbeides med en rammeplan, og FUG regner med at loven harmoniseres med denne. Det må imidlertid flere justeringer i loven til for å sikre kvalitet på tilbudet.

FORELDREUTVALGET FOR GRUNNOPPLÆRINGEN

Postboks 29, 3833 Bø i Telemark | Besøksadresse: Lundevegen 3, 3800 Bø i Telemark
Telefon: 477 99 200 | Org.nr.: 989 628 011 | post@fug.no | www.fug.no

§ 5-6 Overgangen frå barnehagen til skolen

FUG mener at hva som er en trygg og god overgang er en skjønnsmessig vurdering og mener derfor at det må være en plikt til å utarbeide en plan for overgangen. Plikten til å utarbeide en plan for overgangen må ligge på skolen. FUG viser til Oslo kommunes plan for overgangen: *Oslostandard for samarbeid og sammenheng mellom barnehage, skole og AKS*. En plan for vil gi forutsigbarhet til barn og foreldre i en viktig overgangssituasjon. FUG mener at *bør* må byttes med *skal* i setningen: «For å oppnå dette bør kommunen legge til rette for en god dialog som involverer foreldre og barnehage, skole og skolefritidsordning.

«Kommunen kan lage rutiner for informasjonsoverføring fra barnehagen til skolen og SFO». Fug mener dette må endres til *skal*. Hensikten med bestemmelsen er at alle barn skal få en trygg og god skolestart. FUG mener at kommunen også skal ha plikt til å sikre en god skolestart for barn som ikke går i barnehage. Det er ikke mange barn det gjelder, men blant disse vil det være barn med ekstra behov for å forberede overgangen til skole. Dette gjelder også deres foreldre.

Kapittel 6. Rett til vidaregåande opplæring

§ 6-7 Gratis vidaregåande opplæring

For at alle elever skal kunne få lik rett til vidaregåande opplæring må læremidler og utstyr være gratis. Utstyrsstipend skal i utgangspunktet dekke reelle utgifter til utstyr. Slik er det ikke i dag. Det hadde vært ryddigere om skolen plikter å stille med nødvendig utstyr som en del av skoletilbudet, ikke som i lovforslaget at elevene skal måtte betale for det. Dersom retten til vidaregåande skal være reell, må gratisprinsippet gjelde i vidaregåande på samme måte som i grunnskolen.

§ 6-9 Rett til vidaregåande opplæring for dei som ikkje har opphaldsløyve

FUG er svært glad for lovhjemmelen. Det er viktig og riktig at alle ungdommer får tilbud om opplæring, uavhengig av om de har oppholdstillatelse eller ikke. Barnekonvensjonen artikkel 28 gir alle barn rett til utdanning.

Kapittel 7. Val av skriftspråk og særskilde språkrettar i den vidaregåande opplæringa

§ 7-2 Opplæring i samisk i den vidaregåande opplæringa

FUG er fornøyd med at alle elever som har hatt opplæring i eller på samisk i grunnskolen får rett til opplæring i samisk i vidaregåande. FUG er videre fornøyd med fylkeskommunens plikt til å tilby deler av opplæringen i et samiskspråklig miljø dersom opplæringen blir gitt gjennom fjernundervisning.

§ 7-3 Opplæring i og på norsk teiknspråk i en vidaregåande opplæringa

FUG støtter at det normalt sett ikke skal være nødvendig med dokumentasjon for å få opplæring i tegnspråk.

§ 7-4 Opplæring i punktskrift i den vidaregåande opplæringa

FUG støtter at det normalt sett ikke skal være nødvendig med dokumentasjon for å få opplæring i punktskrift.

FORELDREUTVALGET FOR GRUNNOPPLÆRINGEN

Postboks 29, 3833 Bø i Telemark | Besøksadresse: Lundevegen 3, 3800 Bø i Telemark
Telefon: 477 99 200 | Org.nr.: 989 628 011 | post@fug.no | www.fug.no

Kapittel 10. Universell opplæring og individuell tilrettelegging

§ 10-1. Universell opplæring

FUG ser positivt på innføring av universell opplæring, både som begrep og som uttrykk for en opplæring som skal ivareta flest mulig innenfor ordinære rammer. FUG mener ordningen forutsetter at lærertetthetsnormen opprettholdes som et minstekrav til bemanning. Med tilstrekkelige og kompetente ressurser tilgjengelig, vil rettigheten kunne føre til bedre utjevning av forskjeller og lavere antall elever med behov for individuelt tilrettelagt opplæring.

FUG opplever ordet «tilfredsstillende» som vagt. Vi ønsker en tydeliggjøring av hva man legger i begrepet og hvem som skal definere om opplæringen er tilfredsstillende eller ei. FUG verdsetter at alle elever har en likeverdig rett til språkopplæring og utvikling av kommunikative ferdigheter. Vi ønsker imidlertid at elever med behov for alternativ og supplerende kommunikasjon (ASK) får rettigheten synliggjort med en egen paragraf, på lik linje med rettigheter beskrevet i §§10-9 til 10-11.

§ 10-2. Plikt til å sikre tilfredsstillende utbytte av opplæringa (aktivitetsplikt)

FUG ser at aktivitetsplikten kan være et godt system for å sikre elevene et tilfredsstillende utbytte av opplæringen. Den gir en strategi for videre oppfølging dersom tiltak ikke virker, og kan samtidig gi god retning for tverrfaglig samarbeid dersom det er behov for dette. Fellestrekk med aktivitetsplikten i nåværende kapittel 9A gir en gjenkjennbar struktur i forhold til etterlevelse, både for skole og foreldre.

FUG ser at aktivitetsplikten plasserer ansvar, men ønsker tydeligere beskrivelser av hvem som skal gjøre hva gjennom bruk av pliktsubjekt.

Elevens utbytte av opplæring henger sammen med iboende forutsetninger, men også en rekke omkringliggende faktorer som f.eks. lærerens elevsyn, ferdigheter i klasseledelse, faglig, metodisk og relasjonelle kompetanse samt skolens ressurstillgang. Det vil også være avgjørende om man ser etter muligheter og potensiale eller begrensninger og behov hos den enkelte elev. FUG har forståelse for at læreren må ta aktivt del i vurderingen av elevens utbytte av opplæringen, men ønsker en presisering av at foreldre også må involveres og inkluderes i vurderingsarbeidet. FUG ønsker en presisering av at foreldre og elever over 15 år har en selvstendig rett til å be om sakkyndig vurdering fra PPT.

Erfaringer fra aktivitetsplikten i nåværende kapittel 9A viser at den slår positivt ut for enkeltelevne. Samtidig er den svært tidkrevende for skolene å følge opp. Mange skoler strever med å få til en tilfredsstillende regeletterlevelse. FUG ønsker å presisere at oppfølging av ny aktivitetsplikt etter § 10- 2 ikke må gå på bekostning av tid og ressurser som kunne vært benyttet direkte til elevene som trenger det. Den må heller ikke være til hinder der man raskt ser at barnet har behov som ikke vil kunne ivaretas tilstrekkelig innenfor rammene for universell utforming.

§ 10-3. Individuelt tilrettelagd opplæring

Paragrafen erstatter dagens rett til «spesialundervisning» og fjerner samtidig et begrep som for mange oppleves som stigmatiserende. FUG ser det som positivt at retten beholdes, selv om justeringer er gjort. Harmonisering med annet lovverk virker ryddig og hensiktsmessig.

FORELDREUTVALGET FOR GRUNNOPPLÆRINGEN

Postboks 29, 3833 Bø i Telemark | Besøksadresse: Lundevegen 3, 3800 Bø i Telemark
Telefon: 477 99 200 | Org.nr.: 989 628 011 | post@fug.no | www.fug.no

FUG sin erfaring er at foreldre opplever denne rettigheten som en «redning» når de ikke er blitt lyttet til av skolen.

Rettigheten til individuelt tilrettelagt opplæring skilles tydelig fra rettighet til bl.a. personlig assistanse og fysisk tilrettelegging. Opplæring etter denne paragrafen skal gis av pedagoger, mens andre behov skal løses av fagarbeidere, assistenter o.l. FUG stiller spørsmål ved om det er reelt å tenke at ulike behov som gjerne opptrer parallelt, kan sees så atskilt som lovverket nå gir et bilde av. Vi ønsker å presisere at lovverket må tydeliggjøre kravet om godt koordinerte tjenester.

FUG ønsker at rettigheten i § 10-3 også skal gjelde for elever med høyt læringspotensial. Erfaring fra rådgivning og andre henvendelser til FUG tyder på at det er vanskelig å få til tilfredsstillende forserte løp, uten at det ligger en rettighet i bunnen.

§ 10-4. Vedtak om individuelt tilrettelagd opplæring

Krav om samtykke sikrer elev og foreldres rettigheter og mulighet til involvering. Medvirkning i utarbeidelse av tilbud, både på elev- og foreldresiden er en styrke. FUG ønsker en tydeligere presisering av at foreldre selv kan be om sakkyndig vurdering på vegne av sitt barn, dette kan ikke være opp til skolen alene å vurdere. Foreldre har fulgt barnets utvikling, kjenner dets ressurser og behov. Foreldrestemmen må derfor være førende i denne prosessen. FUG ser det også som svært viktig at man foretar skriftlig evaluering av elevens utbytte i saker hvor skoleeier fraviker sakkyndig vurdering.

§ 10-6. Krav om kompetanse for å gi individuelt tilrettelagd opplæring

Det verdsettes at kravet til kompetanse tydeliggjøres i lovverket. FUG kjenner til kommuner hvor grad av ufaglært personale generelt er stor, noe som bidrar til økte forskjeller fremfor utjevning av disse. FUG har over tid vært opptatt av kvalitet og kompetanse i skolen, og ser lovkravet som en viktig rettesnor i arbeidet med å sikre dette.

§ 10-7. Individuell opplæringsplan

FUG er bekymret for ivaretagelse av- og oversikt over det helhetlige opplæringstilbudet for elever som har store og sammensatte behov for oppfølging. Vi mener det krever at individuell opplæringsplan og andre hjelpetiltak etter §§10- 9 og 10- 10 er godt koordinerte og tilpasset hverandre, og at det foreligger systematisk og helhetlig dokumentasjon på tilbudet som gis. Vi stiller derfor spørsmålet: Hvordan skal foreldre få oversikt over det totale opplæringstilbudet når rettighetene er spredt over ulike paragrafer som ikke uten videre er omfattet av krav om IOP? Ekstra utfordrende kan dette være der ovennevnte hjelpetjenester ligger utenfor skolens ordinære tjenester og er hjemlet i annet lovverk. FUG ber om at regelverket tydeliggjør hvordan sammensatte behovet skal ivaretas og dokumenteres.

§ 10-8. Årleg evaluering av eleven sitt utbytte av den individuelt tilrettelagde opplæringa

Årleg evaluering samsvarer med dagens rett. I et foreldreperspektiv er det ønskelig med to halvårslige evalueringer. Dette ville gi bedre innsikt i elevens utbytte av opplæringstilbud og ivareta behovet for justeringer underveis i skoleåret.

FUG er opptatt av gode overganger for elevene gjennom hele utdanningsløpet. Med to evalueringer pr år ville også tværfaglige hjelpeinstanser ha et bredere vurderingsgrunnlag for

sitt sakkyndige arbeid foran overgangene. FUG ønsker i denne sammenheng at evaluering av individuelt tilrettelagt opplæring bør tidfestes.

§ 10-9. Personleg assistanse

§ 10-10. Fysisk tilrettelegging og tekniske hjelpemiddel

§ 10-11. Opplæring i bruk av tekniske hjelpemiddel og i mobilitet

FUG ser det isolert sett, som en fordel at slike behov er sikret med egne rettigheter som ikke krever sakkyndig vurdering. Det bør gi elevene raskere tilgang på egnet og riktig hjelp i skolehverdagen. Det oppleves som en styrke at man bruker begrepet «opplæring» om det som har med utvikling av mobilitet å gjøre.

FUG er bekymret for om skoler og skoleeiere vil klare å levere tilfredsstillende på dette området når det ikke kreves sakkyndig vurdering. Hvem skal avgjøre om behovet er «stort nok» til å utløse rettigheten? Kan det blir spørsmål om skjønn? Har skoleeier nødvendige ressurser og egnet kompetanse parat? Og hvem ivaretar og sikrer at elevens behov er ivaretatt og godt koordinert hvis tverrfaglige aktører ikke er involvert? Alle disse momentene uroer oss. Vi ser det som helt nødvendig at lovverket tydeliggjør skoleeiers ansvar, både for samarbeid med foreldre og tverrfaglige instanser, slik at elevens behov blir godt ivaretatt.

Kapittel 11. Skolemiljøet til elevene

§ 11-1 Verkeområde for kapittelet

FUG ønsker at skolevegen også skal være omfattet av regelverket.

§ 11-2. Retten til eit trygt og godt skolemiljø

FUG er opptatt av å ivareta enkelteleven samtidig som man har et tydelig fokus på fellesskapet i skolen. Hvert år får vi mange henvendelser som handler om dårlig klassemiljø som vanskelig lar seg endre. Vi savner derfor at lovverket sier noe om helheten. Sikring av et godt miljø på klassenivå vil alltid ha en forebyggende effekt, det gir gode rammer for arbeidet rundt enkeltelever som opplever utrygghet, og det gir bedre vilkår for faglig og sosial læring.

FUG ønsker at lovteksten sikrer dette, for eksempel gjennom følgende tilføyning: Alle elevar har rett til eit trygt og godt skolemiljø, og eit klassemiljø som fremjar helse, trivsel og læring.

FUG ser behov for tydeligere presiseringer av de fysiske rammenes innvirkning på et trygt og godt skolemiljø. Dette vil øke bevisstheten om det fysiske skolemiljøets betydning for opplevd trygghet og god helse.

§ 11-4. Plikt til å sikre at elevene har eit trygt og godt psykososialt skolemiljø (aktivitetsplikt)

FUG verdsetter at lovverket sikrer den enkelte elev rett til et trygt og godt skolemiljø. Evalueringer viser at mange elever har fått det bedre med det nye lovverket. Mange skoler og skoleeiere har lagt ned store ressurser i å skape god forståelse for regelverket og egnede rutine- og prosedyrebeskrivelser som skal ivareta elevene. FUG ser det derfor som viktig å holde fast ved- og videreutvikle regelverket – til beste for barna våre.

FORELDREUTVALGET FOR GRUNNOPPLÆRINGEN

Postboks 29, 3833 Bø i Telemark | Besøksadresse: Lundevegen 3, 3800 Bø i Telemark
Telefon: 477 99 200 | Org.nr.: 989 628 011 | post@fug.no | www.fug.no

Henvendelser til FUG viser at det ikke alltid ligger krenkelser til grunn for opplevd utrygghet. Situasjonsbildet kan være langt mer sammensatt. Det kan handle om forhold i eleven selv, skolemiljø og/eller nære omgivelser. For foreldrene blir det da uklart hva de kan kreve av skolen. Med en tydeligere presisering av hva som menes med «trygt og godt», ville det være lettere for foreldre å kommunisere med skolen rundt barnets behov og rett til oppfølging.

FUG opplever at elevens rettighet er svekket med formuleringen «...så langt det finst eigna tiltak, sørgje for at eleven får det trygt og godt...» Hva når den subjektive opplevelsen tilsier utrygghet og det ikke finnes egne tiltak? Hvem har da ansvar for å sikre disse elevene hjelp?

FUG er videre bekymret for konsekvensene av at «tiltak skal velges på grunnlag av konkret og faglig vurdering». Vil dette ivareta elevens beste? Gir det tilstrekkelig rom for ivaretagelse av den enkelte elevs stemme?

I sjette avsnitt som omhandler skolens plikt til dokumentasjon, brukes formuleringen «i den forma og det omfanget som er nødvendig.» I et foreldreperspektiv oppleves dette altfor vagt. FUG ønsker at dokumentasjonen skal ha en slik form og omfang at elev og foreldre selv kan se hvordan saken er belyst og videre følge med på hvilke tiltak skolen iverksetter og hvordan det følges opp.

§ 11-5. Skjerpa aktivitetsplikt dersom ein som arbeider på skolen, krenkjer ein elev

At rektor og skoleeier skal kontaktes umiddelbart og at det straks skal settes i verk tiltak etter § 11- 4 tredje og fjerde avsnitt, oppleves som en tydeliggjøring av det særlige alvoret i slike saker.

Isolert sett, virker det positivt at lovverket tydeliggjør hvilken grad av krenkelse som må finne sted for reaksjon. FUG spør seg likevel; kan eksemplene være til hinder for at foreldre sier ifra? Finnes det gråsonesituasjoner som ikke omfattes av nulltoleransepunktene, men som for en elev likevel kan oppleves krenkende?

FUG er også skeptiske til at rektor ikke har varslingsplikt dersom «...varselet er openbart grunnlaust». Er det mulig å avgjøre dette uten at saken er undersøkt?

FUG er ellers opptatt av hvordan elev- og foreldre blir ivaretatt under slike skjerpede omstendigheter. FUG kjenner til at foreldre har blitt konfrontert med det de har meldt inn – av læreren som har opptrådt krenkende. Dette er svært ugreit og ødeleggende, både for relasjon hjem-skole, videre dialog i saken og ivaretagelse av elevens rettigheter. FUG mener derfor at det bør gis tydelige føringer for hvordan skolen skal verne om den utsatte eleven og vedkommendes foreldre.

§ 11-6. Fylkesmannen si handheving av aktivitetsplikta i enkeltsaker

I nytt lovforslag kan fylkesmannen i første omgang «påleggje kommunen (...) å rette forholdet». Et pålegg om å rette forholdet, stiller ingen konkrete krav til hva kommunen skal iverksette av tiltak. Dette bekymrer FUG. Henvendelser vi mottar, tyder på at skoler som ikke følger aktivitetsplikten tilfredsstillende, også bruker lang tid på å bedre forholdene, pålegg til tross. FUG ønsker at det sammen med pålegg skal kunne gis konkrete råd eller direkte veiledning om hvordan situasjonen kan bli bedre for eleven som har et utrygt skolemiljø. Dette kan bidra til å løfte eleven raskere ut av en krevende situasjon.

FORELDREUTVALGET FOR GRUNNOPPLÆRINGEN

Postboks 29, 3833 Bø i Telemark | Besøksadresse: Lundevægen 3, 3800 Bø i Telemark
Telefon: 477 99 200 | Org.nr.: 989 628 011 | post@fug.no | www.fug.no

§ 11-7. Det fysiske miljøet

FUG vurderer det som positivt at elevene er gitt rett til et fysisk miljø som skal være i samsvar med gjeldende faglige normer.

I et foreldreperspektiv er det likevel utfordrende at reguleringene av fysisk miljø og helse i skolen er underlagt «Forskrift om miljørettet helsevern i barnehager og skoler». Denne fragmenteringen er krevende for foreldre å forholde seg til. Rettighetene er også annerledes her enn ift. aktivitetsplikten gitt i §11-4, i og med at det kan fattes enkeltvedtak som gir klagerett på kommunalt nivå. Retten til å klage på fysisk skolemiljø er lite kjent blant elever og foreldre. At kommunen er klageinstans i saker der kommunen selv ikke har gjort en tilfredsstillende jobb, kan også oppleves lite tillitsvekkende.

Henvendelser til FUG viser at det fysiske miljøet kan være medvirkende årsak til at elevene opplever et skolemiljø som ikke er trygt og godt. Da blir regeletterlevelse ekstra krevende. For foreldrene blir det vanskelig å vite hvilke rettigheter man har og hvordan saken kan forventes å bli håndtert fra skolens side.

FUG ser det derfor som nødvendig at alt som omhandler elevenes fysiske arbeidsmiljø, får plass i ny opplæringslov. Vi tenker bl.a. på retten til tilfredsstillende lyd-, lys- og temperaturforhold, luftkvalitet, universell utforming og fysisk sikkerhet. En slik tydeliggjøring kan sikre større grad av felles tolkning, bedre regeletterlevelse, og bevissthet om rett til klageadgang.

Kapittel 12. Skadeførebygging og ordenstiltak

§ 12-1. Tiltak overfor elevane for å halde ro og orden og avverje skade

FUG får årlig en rekke henvendelser fra foreldre som bekymrer seg over urolig og utrygt klassemiljø, bl.a. som følge av elever som utfordrer og det de opplever som manglende inngripen fra skolens side.

FUG verdsetter slik sett at det tydeliggjøres hvilke tiltak som kan benyttes for å holde ro og orden og avverge skade. Det bør bidra til økt trygghet og sikkerhet for alle elever i skolen. Tiltak som dette kan begrense utfordringene og utryggheten som oppstår når enkeltelever eller grupper av elever utfordrer i klasserom og skolegård. Det at voksne vet når de kan gripe inn, hvilke rammer som gjelder og hvordan dette skal ivaretas med dokumentasjon i etterkant, bør gjøre personalet mer rustet til å håndtere vanskelige situasjoner på en trygg og god måte.

Samtidig ser FUG også store utfordringer ved dette. Hvordan sikrer man at skolen har nok kompetanse til å jobbe forebyggende inn mot de elevene som utfordrer mest? Hvilke krav setter dette til skolen ift. egen kompetanse og tverrfaglig samarbeid? I en del tilfeller handler dette om svært sårbare barn som parallelt med trygge rammer trenger mye forståelse, varme og omsorg. FUG kjenner til saker hvor skolens håndtering har medført at situasjoner har eskalert, at barn blir stigmatisert og at hjem-skolesamarbeidet preges av avstand, utrygghet og mistillit. FUG ønsker derfor sterkt å understreke behovet for et systematisk, kompetent og konsistent arbeid rundt elever som utfordrer, både for å sikre god ivaretagelse og unngå stigmatisering. Skal denne paragrafen ha en hensiktsmessig funksjon, krever det bevissthet- og kunnskap om hvordan man kan gripe inn på en måte som ikke trigger, det krever

kompetansen på hvordan man «reparerer», snakker med- og sikrer at eleven har det bra i etterkant og det krever en ryddig og konstruktiv dialog med foreldrene som barnets viktigste støttespiller og trygge base.

FUG ønsker en utredning om bruk av makt i skolen. Vi mener det er behov for mer kunnskap, både om hva som kan gjøres for å unngå situasjoner der makt må tas i bruk, og konsekvensene ved bruk av makt i et bredt perspektiv. Skolen har et særskilt ansvar for elevene i skoletiden. Dette innebærer også å ha ansvar for negative eller krevende situasjoner som oppstår, både de som skjer i øyeblikket og de som får utvikle seg over tid.

§ 12-2. Bortvising

FUG er opptatt av at skolen har et omsorgs- og ivaretakelsesansvar overfor alle elever, gjennom skole- og SFO-tid. Det er derfor vanskelig å se at bortvisning er et egnet tiltak for de yngste elevene. En bortvisning for de yngste vil ramme både skoletilbud og tilsynsordning den aktuelle skoledagen. Dette er inngripende og rammende for barnet og dets foreldre, samtidig som det kan medføre stigmatisering som vil følge barnet videre gjennom skoleløpet.

I dagens lovverk er det et krav at rektor ved bortvisning først må ha rådført seg med lærerne til eleven. I ny § 12-2 står det at «Det er rektor sjølv som vedtek bortvisning frå opplæringa».

En avgjørelse om bortvisning, er et enkeltvedtak og dermed må forvaltningslovens regler følges. Skal saken være tilstrekkelig opplyst, vil det sannsynligvis innebære at rektor må snakke med lærer. FUG ser det som viktig at lærerne er involvert i vurderingen, både for å sikre relasjon og trygghet, men også bistå med vurdering av elevens beste.

Dagens krav om at «Foreldra skal varslast før ein elev på 1. til 7. årstrinn blir bortvist for resten av dagen.» er heller ikke lenger spesifisert. FUG kjenner til eksempler på at elever er sendt hjem, uten at foreldre er informert fra skolens side. Lovverket må sikre at slikt ikke får skje.

FUG anser det derfor som nødvendig at vilkårene er synlig i bestemmelsen, også med tanke på at foreldre skal varsles når yngre elever bortvises for resten av dagen. Bortvisning er svært inngripende, og det vil helt klart være en fordel at ordlyden i bestemmelsen gir god veiledning til rektor. På bakgrunn av ovennevnte argumentasjon stiller FUG seg også svært skeptisk til at lærere skal kunne bortvise elever fra en opplæringsøkt med varighet inntil 2 timer.

FUG ønsker krav om enkeltvedtak, uansett omfang av bortvisning.

§ 12-3. Pålagt skolebytte

Pålagt skolebytte er et svært inngripende tiltak å benytte overfor barn og unge. FUG forstår behovet for tydelige tiltak som kan sikre enkeltelevers rett til et trygt og godt skolemiljø, men ser samtidig at pålagt skolebytte kan medføre stigmatisering og i liten grad bidra til endring hos eleven som blir flyttet. Dette oppleves som svært uheldig.

FUG har hatt enkelte henvendelser knyttet til pålagt skolebytte. Det som preger disse sakene, er dårlig kommunikasjon mellom hjem og skole, at det blir foretatt raske beslutninger

uten at elev og foreldre er involvert, at det i liten grad er gjort grundige og objektive vurderinger av situasjonen, og at man ikke har benyttet seg av tverrfaglig samarbeid med mål om å finne løsninger eller egnede hjelpetiltak. FUG ser det som helt nødvendig at ordlyden i bestemmelsen tydeliggjør hva som må være gjort og prøvd ut før man eventuelt vurderer tiltaket.

§ 12-4. Forbud mot bruk av plagg som heilt eller delvis dekkjer ansiktet
FUG støtter dette lovforslaget.

Kapittel 13. Organiseringa av opplæringa, læremiddel og opplæringsspråk

§ 13-1. Skolerute og lengda på skoleåret

FUG verdsetter at elevene sikres sammenhengende ferie. At kommunen gir forskrift om skolerute kan være positivt ift å ivareta lokale behov, men det kan også medføre store lokale variasjoner.

FUG opplever at skoleårets varighet ikke er beskrevet tydelig nok, og ønsker at omfanget presiseres ved å lovfeste 190 skoledager. FUG ser ellers utfordring med 7 ukers ferie, spesielt for barn som har iboende eller utenforliggende utfordringer. Her er det viktig med gode ordninger for ferie-SFO.

Mange steder oppleves det at utenforstående aktører, bl.a. skyss-bransjen, styrer skoleruta. FUG ser dette som uheldig.

§13-2. Inndeling av elevar i klassar og grupper

Dagens lovverker lovfester at "Departementet kan fastsette nærmare forskrifter om forholdstal mellom talet på lærarar og talet på elevar per skole eller per kommune. Forholdstalet kan variere på ulike trinn." (Opplæringslovens § 8-3.) Ny § 13-2, andre avsnitt, gir langt vagere føringer for klasse- og gruppestørrelse: «Ingen klassar eller grupper skal vere større enn det som er trygt og pedagogisk forsvarleg.» Når innholdet i dagens § 8-3 i tillegg er foreslått fjernet, så bekymrer dette FUG.

Den endelige normen for lærertetthet ble innført skoleåret 2019-2020. FUG vurderer denne normen til å være en god indikator og rettesnor for ressurstilgang og fordeling på den enkelte skole. Vi kjenner imidlertid til at mange kommuner fortsatt strever med å oppfylle bemanningskravene i normen, både på grunn av økonomiske utfordringer og manglende kvalifisert personale. Det oppleves derfor underlig at opplæringslovutvalget konkluderer slik de gjør, allerede før første år med «endelig norm» er gjennomført.

Det nye lovforslaget i §13-2 er særdeles vidt og stiller ingen tydelige krav til lærertetthet. I merknad til lovforslaget vises det til «skjønnsmessig vurdering som må gjøres med grunnlag i faglig-pedagogisk kunnskap og erfaring». FUG er kritisk til bruk av slike vage formuleringer og stiller følgende spørsmål til merknaden: Hvem skal stå for vurderingen av hva som er trygt og pedagogisk forsvarlig? Hvilke kriterier skal legges til grunn for en skjønnsmessig vurdering? Og eksisterer det pr i dag en god dialog og felles forståelse mellom skoleeier og skole for hva som er det reelle behovet i klasserommet? FUGs erfaring er at det i de aller fleste kommuner, er en relativt stor avstand mellom skoleeier og livet i

klasserommet. Vi ser derfor med stor bekymring på hvordan skjønsmessige vurderinger skal kunne sikre elevens beste.

Universell opplæring, ivaretagelse av elever med høyt læringspotensiale og forsterket innsats skal gis innenfor ordinære rammer. I tillegg kommer det krav om forsvarlig vikarordning, personlig assistanse, fysisk tilrettelegging m.m. (kapittel 10). Dette er kostnadskrevende tiltak å ivareta for den enkelte kommune. Er det realistisk å tro at skoleeier klarer å ivareta alle disse lovfestede rettighetene og samtidig gi elevene en grunnleggende lærertetthet som er bedre enn det lærernormen krever i dag? I merknadene til ny § 13-2 påpekes det at økonomiske hensyn ikke kan brukes som argument for å lage store grupper. Med så vage føringer som gis i §13-2, har FUG en reell bekymring for at det nye lovverket nettopp kan gi et uønsket handlingsrom for kommuner med dårlig økonomi.

Opplæringslovutvalget foreslår at lærernormen bl.a. skal erstattes av en rekke andre tiltak. Et av disse er «et krav om at læreren som hovedregel er til stede i all opplæring». FUG kan ikke se at dette tiltaket på noen måte er en reell erstatning for lærernormen. Det bør være en selvfølge at læreren skal være til stede, tilgjengelig og tett på elevene i enhver opplærings situasjon, både for å ivareta faglige, sosiale og relasjonelle behov hos elevene. Videre foreslås at styrking av rådgivning om sosiale og personlige forhold også skal være med å erstatte dagens lærernorm. Opplæringslovutvalget sier følgende i sin vurdering (kap. 42.6.3): «Barn og ungdom oppholder seg store deler av dagen på skolen. For elevene vil det dermed være hensiktsmessig om skolen kan være inngangsporten til all hjelp og rådgivning som barn og unge trenger.» FUG er av den oppfatning at lærernormen er en pedagogisk grunnressurs for elevene. Den kan ikke erstattes av andre tilbud, men nevnte tilbud må gjerne komme i tillegg. Hvis elevenes behov også skal fanges opp, slik at de kan nyttiggjøre seg rådgivning om sosiale og personlige forhold, så krever det at voksne kan være tett på i skolehverdagen. Da trenger vi lærertetthetsnormen som et minimum.

Det fremmes en åpning i loven som tillater at personer med høy og relevant kompetanse, i særlige tilfeller skal kunne gi individuelt tilrettelagt opplæring og ha ansvaret for slik opplæring på lik linje med lærere. Dette presenteres som et tredje erstattende tiltak. Lærertetthetsnormen gjelder for grunnressursen i skolen. Ressurser til individuelt tilrettelagt opplæring skal ikke på noen måte telle med ved utregning av normen. FUG vurderer derfor ikke denne erstatningen som relevant. Forslaget oppleves i stedet både uryddig og uheldig. FUG stiller følgende spørsmål: Hva er egentlig faren med å ha et (minimums)krav til lærertetthet slik normen gir i dag? Tenker man at 1 lærer pr 15 elever i 1.-4.trinn og 1 lærer pr 20 elever i 5.-10.trinn er "raust"? Er man redd for at disse ressursene ikke utnyttes godt? Tenker man at normen er til hinder for alle ovennevnte lovkrav og lovnader om tidlig innsats og sikring av laget rundt eleven, jf. Meld. St. 6 Tett på? Dersom lærernormen på noen måte skulle være til hinder, så må det være fordi det ikke finnes ressurser til å gjennomføre øvrige nye lovkrav. Da sier det seg selv at lærernormen blir usedvanlig viktig for skolens grunnressurs. Den blir avgjørende som elevens «sikringsnett», både i forhold til at elevene bør bli sett og møtt for den de er, at de kan oppleve mestring og raskt bli fanget opp hvis det oppdages behov for oppfølging faglig, sosialt, relasjonelt eller omsorgsmessig.

§ 13-3. Gjennomføring av opplæringa med tekniske hjelpemiddel utan at læraren er til stades saman med elevane (fjernundervisning)

Rettigheten kan sikre et opplæringstilbud til de elevene som av ulike årsaker ikke har anledning til å være til stede. Den kan også sikre undervisning for grupper som normalt ikke ville fått et tilbud fordi lærerkreftene ikke finnes ved skolen.

Ordningen stiller imidlertid krav til kvalitativt gode og sikre tekniske hjelpemidler, og den krever at både elev og lærer har tilstrekkelig kunnskaper om- og ferdigheter i bruk av disse. Tekniske løsninger vil aldri kunne erstatte tilstedeværende samhandling mellom lærer og elev. Arbeidet med å sikre kvalifiserte lærerkrefter for alle elever, uansett språk, fag eller bosted, må derfor holdes høyt.

Fjernundervisning er mye brukt til oppæring i eller på samisk. FUG ser fordeler med lovfesting av fjernundervisning og er i utgangspunktet positiv til lovforslaget. Vi har likevel en viss bekymring for at skolene ikke vil ha gode nok rutiner til å følge opp at elevene får et godtopplæringstilbud. Riksrevisjonens rapport³ avdekker at svakheter i organisering og gjennomføring på den enkelte skole fører til store ulikheter i tilbudet. FUG ønsker sterkere føringer eller andre virkemidler som kan sikre god kvalitet på tilbudet for alle elever, uavhengig av på hvilken skole de mottar tilbud om fjernundervisning.

§ 13-5. Læremiddel

Lovhjemmelen er ment å sikre elever tilgang på læremidler på norsk og samisk som følger offisiell rettskriving, FUG støtter den. I praksis ser vi utfordring med regelverksetterlevelsen av denne, og dette dokumenteres også av Riksrevisjonen i deres rapport⁴. Det mangler læremidler på samisk eller de kommer altfor sent. Det er derfor nødvendig at det også gjøres noe med regelverksetterlevelsen på området.

§ 13-6. Bibliotek

FUG verdsetter lovfesting av bibliotek som skal være tilgjengelig i skoletiden og tilrettelagt for bruk i opplæringa. Dette kan bidra til økt lese- og lærelyst, faglige og sosiale møtepunkter med bok i hånd, og utjevning av sosiale forskjeller.

De mulige fordelene forutsetter imidlertid regelmessig oppgradering og nyinnkjøp av bøker. Skal dette være et reelt og funksjonelt godt tilbud til elevene, mener FUG at det må øremerkes midler til formålet slik at skolen kan sikre boktilgang som treffer elever, både i leseferdighet, alder og interesser.

§ 13-7. Opplæring om livssyn og fritak frå aktivitetar i opplæringa på grunn av livssyn

Det er viktig at fritaksmuligheten er til stede, og at det presiseres at det skal gis annen opplæring med tilsvarende faglig innhold.

Skoleeiers informasjonsplikt er flyttet til § 2-6. Dette krever at skolen har god oversikt over hva elever og foreldre til enhver tid skal være informert om.

³ Dokument 3:5 (2019–2020) Undersøkelse av samiske elevers rett til opplæring i og på samisk.

⁴ Dokument 3:5 (2019–2020) Undersøkelse av samiske elevers rett til opplæring i og på samisk.

Det savnes at elevens rett til å be om fritak fra fylte 15 år ikke lenger er spesifisert i paragrafen.

Kapittel 14. Rådgiving

FUG støtter at kommunen skal ha plikt til å sørge for rådgiving, men skulle ønske dette ble formulert som en rett for elevene og lærlingene. Hva som er “nødvendig” for den enkelte er subjektivt og vil være vanskelig for rådgivingstjenesten å vurdere. FUG støtter at departementet gir forskrift om utdannings- og yrkesvalg, og mener at “kan gi” må byttes ut med “gir”.

Kapittel 15. Personalet i skolen

Kompetansekrav til skolen rådgivingstjeneste

FUG savner kompetansekrav for rådgivere. Dagens opplæringslov gir elevene rett til nødvendig rådgiving om utdanning, yrkestilbud og yrkesvalg og om sosiale spørsmål. Det stilles i dag ikke noen krav til at de ansatte som skal gi denne veiledningen skal ha kompetanse på området. OECD anbefalte i 2014⁵ at Norge utvikler kvalitetsstandarder for tjenestene og sikrer at karriereveilederne har den nødvendige kompetansen. Det er på tide å gjøre noe med det. FUG mener det i loven må være tydelige kompetansekrav både til ansatte som gir råd om utdannings- og yrkesvalg, jf. § 14-1, og ansatte som veileder om sosiale og personlige forhold jf. § 14-2.

Kompetansekrav til ansatte i SFO

FUG savner kompetansekrav til de ansatte i skolefritidsordningen. De har et stort ansvar, skal kunne samarbeide med både skolen, foreldrene og barna selv. De har plikt til å følge opp retten til et trygt og godt miljø i SFO og kjenne til kompleksiteten i det som dagens kapittel 9A omtaler. Det er nødvendig med tydeligere krav til kompetanse, særlig hos SFO-leder.

§ 15-5 Krav om forsvarleg vikarordning

FUG er glad for forslaget om forsvarlig vikarordning. FUG har stadig henvendelser som går på bruk av tilfeldige vikarer eller hyppige bytter pga sykefravær. Vikarer som settes inn må ha pedagogisk kompetanse og kjenne skolen skolens systemer og rutiner, slik at elevene kan oppleve en trygg og forutsigbar opplærings situasjon. Det er avgjørende at denne blir fulgt opp i praksis, blant annet ved at det følger med tilstrekkelig økonomiske ressurser.

§ 15-7 Politiattest og forbod mot tilsetjing

FUG er glad for utvidelse og presisering. “Kan” i første avsnitt, andre setning, bør imidlertid byttes ut med “skal”.

⁵ OECD (2014): Skills Strategy Diagnostic Report Norway. Paris: OECD

Kapittel 22. Ansvar til kommunane og fylkeskommunane

§ 22-8 Tilbod om meir grunnskoleopplæring

FUG mener «kan» bør erstattes med «skal». Dersom loven skal ha noen hensikt må kommunene/fylkeskommunene pålegges en plikt til å tilby slik opplæring til de som har dette behovet, ikke at det skal være «en mulighet» for kommunene/fylkeskommunene.

§ 22-9 Skolefagleg kompetanse og kvalitetsutvikling

FUG ser det som viktig og nødvendig at kommunen/fylkeskommunes plikt til å vedlikeholde og videreutvikle kvaliteten på opplæringen lovfestes. Det er imidlertid vanskelig å vurdere om formuleringene er tydelige eller gode nok.

§ 22-10 Forsikring

FUG reagerer på at barn og unge som benytter seg av skolefritidsordning og leksehjelp ikke skal omfattes av ulykkesforsikring. I merknadene til lovforslaget er det presisert at det ikke er plikt til å ulykkesforsikre barn i skolefritidsordning, barn på leksehjelp eller voksne elever. Det går ikke fram om "voksne elever" også omfatter ungdom mellom 16-19 som får opplæring etter § 17-1 *Rett til grunnskoleopplæring for voksne*. Dette er a) ungdom med kort botid i Norge og b) ungdom som av ulike grunner ikke anses for å ha fullført grunnskolen og som dermed får rett til et tilrettelagt grunnskoleår i videregående. FUG kan ikke se at det skal være barnets beste at disse ikke skal omfattes av ulykkesforsikring, og kan ikke se at det foreligger andre gode grunner for forslaget.

Kapittel 23. Klageinstans, tilsyn og forsøk

§ 23-1 Klageinstans

Opplæringslovutvalget påpeker selv at varierende fagkompetanse i kommunene kan være en utfordring for rettssikkerheten. Selv om det er sånn at kommunene er pålagt å ha nødvendig kompetanse og kapasitet for å utføre lovpålagte tjenester, er det fortsatt sånn at det i mange kommuner er ansatte uten nødvendig fagkompetanse. FUG har erfaring med at dette også er en tilstand som kan vare over år. Videre oppleves dårlig kommuneøkonomi som en trussel mot elevenes reelle mulighet til å få en tilfredsstillende opplæring innenfor rammene av universell opplæring. FUG er derfor glad for at opplæringslovutvalget viderefører staten som klageinstans i visse saker.

Forslaget innebærer at kommunen/fylkeskommunen vil være klageinstans i saker som f.eks. tidlig eller utsatt skolestart, permisjon eller skoleskyss. FUG er opptatt av et best mulig tilbud for den enkelte elev. Kommunen er «tettere» på barnet, familien, skolen og barnehagen og vet hvilket «tilbud» de ulike har. Sånn sett er de kanskje bedre egnet til å gjøre en konkret barnets beste vurdering. Samtidig er det en fare for at vurderingene blir ulik fra kommune til kommune. I tilfeller der kommunen/fylkeskommunen skal være klageinstans, er det derfor viktig at man får like føringer på hva som skal tillegges vekt og hvilken vekt det skal tillegges. Fagkompetansen i kommunene varierer, det er derfor av betydning for elevenes rettsikkerhet med gode nok føringer.

§ 23-2 Statleg tilsyn

God internkontroll er viktig både for at innbyggerne skal ha tillit til systemet. Hvordan internkontrollen fungerer er avhengig av både kompetanse og størrelse på kommunen/fylkeskommunen. Det er da viktig at staten har myndighet til å undersøke *kvaliteten* på internkontrollen, og ikke bare *at* kommunen/fylkeskommunen har et system. FUG mener derfor at statens tilsynsmyndighet bør utvides, slik at de har mulighet til å vurdere kvaliteten på kommunens internkontroll.

FUG ønsker lykke til med det videre arbeidet!

Med vennlig hilsen

Marius Chramer
leder

Marie Skinstad-Jansen
nestleder